

SOCIJALNI PROBLEMI, DRUŠTVENI RAZVOJ I ODGOVOR LOKALNE ZAJEDNICE

Varšava, 1-4. prosinca 1993.

Organizatori su ovog simpozija bili: International Council on Social Welfare (ICSW), Ministarstvo rada i socijalne skrbi Poljske, Varšavska županija i Ured za pružanje podrške inicijativama samopomoći.

Procesi koji se zbivaju u Europi u posljednje vrijeme učinili su temu ovog skupa doista aktualnom. Prije svega, većina europskih zemalja nalazi se u razdoblju većih ili manjih društvenih, ekonomskih ili političkih promjena. Dosadašnji međunarodni poredak, koji se bazirao na isticanju političkih razlika, doživio je slom. Istočnoeuropske i centralnoeuropske zemlje izlaze, u nekim područjima brže u nekim sporije, iz socijalističkog sustava i ulaze u sustav koji uključuje tržišno gospodarstvo i demokratske institucije. S druge strane, zapadnoeuropske zemlje, a kako vidimo sada i skandinavske, sve se intenzivnije pripremaju za jednu novu ekonomsku, ali i političku integraciju kao što je to Europska unija. U takvoj situaciji postavilo se pitanje uloge i utjecaja lokalne zajednice u kontekstu ovih promjena. Da li je u okviru novih odnosa lokalna zajednica ta koja može preuzeti na sebe značajan teret socijalnih problema, odnosno ta koja će pružiti šanse marginaliziranim pojedincima, obiteljima i grupama, dosada zastupljenim od strane društva i državnih institucija?

Simpozij je okupio veliki broj sudionika iz gotovo svih europskih zemalja i Izraela. Najveći dio sudionika činili su predstavnici nevladinih organizacija, lokalne samouprave, lokalnih i regionalnih centara socijalnog rada, ali i drugi stručnjaci koji se na neki način bave rješavanjem socijalnih problema na različitim razinama.

Sam rad simpozija odvijao se u vidu plenuma i sekcija (workshops). Na tri plenumska sastanka raspravljalo se o ulozi koju bi lokalna zajednica trebala imati u rješavanju socijalnih problema i u društvenom razvoju, o granicama odgovornosti i mogućnosti lokalne zajednice te o različitim akterima lokalne javne scene.

Najveći broj referenata u plenumskom dijelu dolazio je iz razvijenih europskih zemalja: Njemačke, Velike Britanije, Francuske, Šved-

ske, Italije, dok su iz istočnoeuropskih zemalja izlagali predstavnici Rusije i Poljske. Za nas je prije svega zanimljiv rad Jana Daneckog ("Socijalni troškovi transformacije sistema u Poljskoj"), zbog toga da bismo vidjeli s kakvim se socijalnim posljedicama susreću zemlje koje su kao i naša izišle iz socijalizma. Jedna od najznačajnijih posljedica iz tranzicionog razdoblja u Poljskoj jest veliko osiromašenje stanovništva. Siromaštvo zahvaća sve veći broj pojedinaca i obitelji iz svih slojeva, poprimajući masovne razmjere. Dok se postotak onih koji su živjeli ispod linije siromaštva kretao između 15% i 30% u razdoblju 60-ih do 80-ih godina, početkom 1992. oko polovine stanovništva je, prema grubim procjenama, živjelo na ili ispod linije siromaštva, dok samo između 10-15% populacije nije moralo brinuti o svom preživljavanju. Isto tako, broj nezaposlenih se 1992. godine popeo na 3,5 milijuna. Stopa nezaposlenosti je porasla sa 6,1% 1990. na 12,6% 1992. Ukoliko se isključe farmerska domaćinstva, ovaj postotak danas se penje preko 18%. Podaci govore da se radi o strukturalnoj i kroničnoj nezaposlenosti. Vjerojatno najozbiljniji problem Poljske jeste stambeni, koji se provlači kroz cijelo razdoblje nakon II. svjetskog rata. Na ovom području situacija je u Europi samo gora u Rumunjskoj i državama bivšeg Sovjetskog Saveza. Krajem 80-ih 42% građana Poljske živjelo je u prenapučenim stambenim prostorima, a samo je polovina stanovništva bila potpuno sanitarno opremljena. Polazeći od kriterija stambene prenapučenosti i sanitarne opremljenosti, samo 20,2% populacije živjelo je u dobrim ili vrlo dobrim stambenim uvjetima, dok je 25% živjelo u vrlo lošim uvjetima. Ovim podacima treba dodati i oko 200-300 tisuća beskućnika. Činjenica da su nasljeđeni socijalni problemi zahvatili sve veće dijelove populacije utjecala je na pojavljivanje sumnje u efikasnost današnjeg tranzicionog modela, kojeg autor naziva "terapija neoliberalnog šoka". Vidljivo je da se Poljska, a i druge zemlje bivšeg socijalističkog bloka, susreću sa sličnim ili istim problemima kao i mi, makar nisu zahvaćene ratom.

Socijalni problemi visokorazvijenih industrijskih zemalja se sigurno razlikuju od onih u istočnoeuropskim zemljama. No sa nekim socijalnim problemima sve se više suočavaju i razvijene zemlje, prije svega sa problemom rastuće nezaposlenosti, ali negdje i sa siromaštvom (npr. Italija). Razlike i sličnosti situacija zapadnoeuropskih i skandinavskih zemalja sumarno i jezgrovito analizira Jan Ording u svom eseju "Trendovi socijalne politike u Europi". Osnovno je polazište Ordinga da su sistemi socijalne politike, uspostavljeni nakon II. svjetskog rata, danas dovedeni u pitanje po mnogim svojim dimenzijama. Glavni problem na kojeg su ukazivali svi referenti iz razvijenih zemalja jesu sve veći troškovi socijalne države, osobito troškovi zdravstveno-medicinskog sektora. S jedne strane, ograničene su mogućnosti ekonomskog razvoja, a s druge sve su izraženiji zahtjevi od strane građana za više individualno usmjerenom zaštitom i uslugama. Stoga socijalne politike zapadnih zemalja stoje pred imperativom promjena i to promjena kako u pogledu sadržaja tako i ciljeva te politike. Osobito dva procesa uvjetuju promjene u socijalnoj politici. Prvo, sve je više zaposlenih žena, što utječe na samu ulogu porodice i mijenja uvjete tradicionalnog staranja, prije svega o djeci i starima. Drugo, sve je veći postotak starih ljudi u ukupnoj populaciji razvijenih zemalja (proces demografskog starenja), što također povećava i u budućnosti će povećavati troškove socijalne skrbi i tretmana. Ovi procesi zahtijevaju drugačije oblike financiranja javnog sektora i ponovno evaluiranje dominantne socijalne politike. Većina razvijenih zemalja nastoji "sanirati" javni sektor putem decentralizacije (jačajući sposobnosti lokalnih zajednica da same rješavaju vlastite probleme i razvijaju suradnju unutar lokalnih mreža), zatim, putem fleksibilnije institucionalne regulacije i privatizacije (koja proširuje slobodu izbora).

O akterima, ulozi i ograničenjima djelovanja lokalne zajednice interesantan rad pod naslovom "Aktivnosti lokalne zajednice: podrška ili kontrola" izložio je Gabriel Chanan, iz Fundacije za razvoj lokalne zajednice u Velikoj Britaniji. On izdvaja lokalnu zajednicu kao specifičnog aktera lokalne razine, koji se po svojim karakteristikama razlikuje od drugih aktera lokalne scene kao što su: država, lokalna vlast, privatni sektor i volonterski sektor na nacionalnom nivou. On uz socijalnu ističe i ekonomsku ulogu lokalne zajednice, poglavito u nekim nerazvijenim zemljama ili područjima, gdje djelatnost lokalne zajednice može predstavljati dominantni dio ekonomskog sistema. U odnosu na formalni sektor, on smatra da aktivnost lokalne zajednice mora biti neovisna od države, ali istovremeno od nje i podržavana.

U pet sekcija se raspravljalo: o pravnim, političkim i financijskim aspektima rješavanja socijalnih problema u lokalnoj zajednici, o metodama i tehnikama rada u lokalnoj zajednici, o lokalnoj netoleranciji, o socijalnoj komunikaciji na lokalnoj razini te o procesu artikulacije potreba na ovoj razini. Sam autor ovog natpisa također je sudjelovao s radom "Socijalni problemi Hrvatske i lokalne inicijative", u kom je izložio specifičnu situaciju Hrvatske.

Na kraju simpozija održana je tribina od strane Informativnog ureda PHARE-programa, na kojoj su izneseni podaci o pomoći Poljskoj u okviru ovog programa, te su pojašnjeni uvjeti koje treba zadovoljiti neka zemlja da bi ušla u PHARE program. Također su predstavnici svih zemalja (među njima i Hrvatske) bili pozvani na sastanak od strane ICSW, na kojem su u neformalnoj atmosferi mogli dobiti informacije o načinima i uvjetima pristupa toj organizaciji.

Zoran Šućur